

Σάββας Στρούμπος

Η παράσταση «Εμείς» από την ομάδα Σημείο Μηδέν

15/02/2016

Τη φουτουριστική δυστοπία του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν, *Εμείς*, ανεβάζει επί σκηνής, σε παγκόσμια πρώτη απόδοση του έργου, η θεατρική ομάδα Σημείο Μηδέν. Η δυστοπία του ρώσου συγγραφέα Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν επηρέασε τον 20ο αιώνα όσο κανένα άλλο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας. Το αριστούργημά του ενέπνευσε τον Τζορτζ Όργουελ να γράψει το 1984, επηρέασε άμεσα την *Ayn Rand (Anthem)*, την *Ursula K. Le Guin (Ο αναρχικός των δύο κόσμων)*, έμμεσα τον *Kurt Vonnegut (Player Piano)*, καθώς και μια πληθώρα δημιουργών της 7ης τέχνης και των κόμικς.

Παρακάτω η συνέντευξη που παραχώρησε για την Βαβυλωνία ο σκηνοθέτης του έργου **Σάββας Στρούμπος**:

Πες μας δυο λόγια για την ομάδα «Σημείο Μηδέν», πότε ξεκινήσατε και τι είδους έργα ανεβάζετε;

Η Ομάδα Σημείο Μηδέν δημιουργήθηκε το φθινόπωρο του 2008. Για μένα είναι κάπως συμβολικό. Κάναμε πρόβες για το διήγημα του Φραντς Κάφκα «Στη Σωφρονιστική Αποικία» σ' ένα υπόγειο γιαπί στον Κεραμεικό, με μια σόμπα κηροζίνης στη μέση γιατί είχε κρύο. Όταν μπορούσαμε πηγαίναμε στον Χώρο Ιστορικής Μνήμης '41-'44, Κοραή 4 (πρώην κρατητήρια της Γκεστάπο) για να συνεχίσουμε τη δουλειά, εφόσον εκεί θα παρουσιάζαμε την παράσταση. Όσπου ξέσπασε ο Δεκέμβρης... Μέσα μας συνδέθηκε η εξέγερση ως διαδικασία ριζικής επαναξιολόγησης των αξιών της ζωής, η «Σωφρονιστική Αποικία» ως κραυγή αγωνίας εναντίον κάθε μορφής καταστολής και ο χώρος της Κοραή ως ένα ζωντανό μνημείο φρίκης και ανθρωπισμού. Έτσι ξεκινήσαμε, με την εξέγερση, την αγωνία και την ιστορική μνήμη. Νομίζω πως αυτά τα στοιχεία μας ακολουθούν μέχρι σήμερα και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα κείμενα που επιλέγουμε να ανεβάσουμε. Από τότε παρουσιάσαμε του «Δίκαιους» του Αλμπέρ Καμύ και πάλι στον Χώρο της Κοραή, τη «Μεταμόρφωση» του Φραντς Κάφκα, τον «Βούτσεκ» του

Γκέοργκ Μπύχνερ, μια δεύτερη εκδοχή της «Σωφρονιστικής Αποικίας», το «Εμείς του Γιεβγκιένι Ζαμιάτιν.

Πώς και επέλεξες να ανεβάσεις το “Εμείς” του Ζαμιάτιν, μια δυστοπία, μια κριτική αποτύπωση του σοβιετικού μοντέλου και τι δυσκολίες αντιμετώπισες στη μεταφορά του σε θεατρικό κείμενο;

Κατ’ αρχήν πιστεύω ότι η δυστοπία του Ζαμιάτιν δεν αφορά αποκλειστικά το Σοβιετικό μοντέλο. Ας μην ξεχνάμε ότι το «Εμείς» γράφεται το 1921, μέσα στον αιματηρό Ρωσικό εμφύλιο. Το πολιτικό καθεστώς που αργότερα ονομάστηκε «σταλινισμός» δεν έχει διαμορφωθεί ακόμα. Βέβαια, ενδείξεις και τάσεις προς αυτή την κατεύθυνση υπάρχουν, όπως η εξέγερση της Κροστάνδης και άλλα. Πιστεύω, όμως, πως ο Ζαμιάτιν γράφει για τη φύση του ολοκληρωτισμού και μ’ αυτή την έννοια εξακολουθεί να είναι επίκαιρος. Στο «Εμείς» βλέπουμε χαρακτηριστικά που πρώτα εμφανίστηκαν στον καπιταλιστικό ολοκληρωτισμό της Δύσης και που μας απασχολούν ως τα σήμερα: η γραμμή παραγωγής Ταίηλορ, η πραγματοποίηση/αριθμοποίηση του ανθρώπου, η ιατρικοποίηση της επιστήμης, η θρησκεία ως βασικό στοιχείο της ανθρώπινης αυτοαποξένωσης, η ανάθεση της ευθύνης της ύπαρξης στην απόλυτη εξουσιαστική αρχή του κράτους.

Το μυθιστόρημα μου το πρότεινε ο φίλος και συνεργάτης Φώτης Τερζάκης το 2011. Χρειάστηκε να περάσουν κάποια χρόνια και η αναμέτρηση με συγγραφείς του αναστήματος του Κάφκα, του Καμύ και του Μπύχνερ για να τολμήσουμε το θεατρικό ανέβασμα του «Εμείς». Η παράσταση είναι παγκόσμια πρώτη. Με αυτή την παράσταση ολοκληρώνουμε τη δουλειά μας πάνω στην απο-ανθρωποποίηση του ανθρώπου.

Η βασική δυσκολία που αντιμετωπίσαμε ήταν πώς θα μεταφερθεί η φουτουριστική δυστοπία του Ζαμιάτιν, που θυμίζει ταινία επιστημονικής φαντασίας, στο θέατρο. Ήρθαμε σε ριζική ρήξη με κάθε μορφή αναπαράστασης. Στηριχθήκαμε στην παράδοση του Κονστρουκτιβισμού/Σουπρεματίσμ της Ρωσικής πρωτοπορίας. Κινηθήκαμε συμβολικά, όχι αναπαραστατικά. Όλη η παράσταση παίζεται πάνω σε ένα μαύρο τρίγωνο και έναν κόκκινο κύκλο.

Το Μονοκράτος είναι η αποτύπωση του ολοκληρωτισμού και αυτό πώς συσχετίζεται με την σημερινή πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα;

Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που θελήσαμε να αναμετρηθούμε με το υλικό του «Εμείς», η άμεση σύνδεσή του με τη σημερινή – και αυριανή αν θέλετε – πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα.

Ο καπιταλισμός σε παγκόσμια κρίση, ίσως τη βαθύτερη στην ιστορία του, γεννάει τις χειρότερες μορφές καταστολής και ελέγχου. Το κράτος έκτακτης ανάγκης δεν είναι σημερινή εφεύρεση. Προετοιμάζεται σταδιακά εδώ και καιρό και βέβαια, οι εξουσίες δεν χάνουν την ευκαιρία να δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους απέναντι στα πάσης φύσεως κοινωνικά κινήματα.

Στο Μονοκράτος, τον δυστοπικό κόσμο του μέλλοντος της ανθρωπότητας που μας οδηγεί ο Ζαμιάτιν, οι άνθρωποι δεν έχουν πλέον ονόματα, αλλά αριθμητικούς κώδικες (D-503, I-330 κλπ). Ο Ζαμιάτιν τους αποκαλεί «αριθμημένους», σαν απ' τη γέννησή τους να έχουν υποστεί μια διαδικασία «αριθμοποίησης» και απώλειας της ανθρωπότητάς τους. Δεν ερωτεύονται, δεν ονειρεύονται, δεν έχουν συναισθήματα, επιθυμίες, πάθη, δεν ξέρουν ποιος είναι ο «άλλος». Έχουν ενδοβάλει όλα τα προστάγματα της εξουσίας για το πώς πρέπει να υπάρχουν στον κόσμο και αρνούνται να κάνουν το παραμικρό βήμα εκτός αυτού του πλαισίου. Παρ' όλα αυτά, η «αριθμοποίηση» δεν πετυχαίνει απόλυτα. Κάποιοι από τους αριθμημένους είναι ελαττωματικοί. Η O-330 ερωτεύεται, θέλει παιδί, θέλει να κρατήσει το παιδί της, ακόμα και με κίνδυνο να χάσει τη ζωή της. Ο D-503, ερωτεύεται κι αυτός. Αρχίζει να κάνει όνειρα, επιθυμεί με όλα του τα κύτταρα την I-330, τα συναισθήματά του πάλλονται, κοντεύει να τρελαθεί. Μονάχα η φανταστέκτομή (επέμβαση αφαίρεσης της φαντασίας) μπορεί να τον σταματήσει.

Ο Ζαμιάτιν μας κλείνει το μάτι ειρωνευόμενος τη λατρεία των μηχανών. Εντός της φουτουριστικής του δυστοπίας το επιθυμητικό και εξεγερσιακό ορμέμφυτο της ανθρώπινης φύσης είναι αδύνατον να κατασταλεί εντελώς. Κάτω από τις οποιεσδήποτε συνθήκες, η ζωική ενέργεια θα βρει τρόπο να εκφραστεί κι αυτός ο τρόπος είναι πάντα εξεγερσιακός.

Ταυτόχρονα, στον δυστοπικό κόσμο του Μονοκράτους, υπάρχει μια επαναστατική οργάνωση, οι Μέφισ (το όνομα ίσως προέρχεται από τον

Μεφιστοφελή). Σκοπός τους είναι η ανατροπή της εξουσίας του Ευεργέτη, του απόλυτου ηγέτη αυτής της φουτουριστικής δυστοπίας και η επανασύνδεση του ανθρώπου με το σώμα του, με τη φαντασία και το συναίσθημά του, με τη φύση και τον κόσμο. Ο αγώνας τους φτάνει μέχρι θανάτου... Οι άνθρωποι, αψηφώντας δυστοπίες, ολοκληρωτισμούς και εξουσίες, πάντα θα βρίσκουν τρόπους διεκδίκησης της ανθρωπότητάς τους. Αυτός ο αγώνας είναι αέναος. Από αυτόν τον προβληματισμό ξεκινά η παράστασή μας.

Γιατί επιλέγεις το σωματικό θέατρο ως τρόπο έκφρασης και όχι μια ρεαλιστική μίμηση της πραγματικότητας; Πώς λειτουργεί ως εργαλείο στα χέρια σου ως σκηνοθέτη;

Μέσα μας, στην φαντασία μας, στα συναισθήματά μας, στα κύτταρά μας, στους σωματικούς μας άξονες, βρίσκεται όλο το φάσμα της ανθρώπινης ύπαρξης. Είμαστε πολύ πιο πλούσιοι ως όντα από την πεπερασμένη κοινωνική ή καθημερινή μας ύπαρξη. Στη δουλειά μας θέλουμε να απελευθερώσουμε τις άπειρες δυνατότητες της ανθρώπινης φύσης, του ανθρώπινου σώματος. Να σκίσουμε το πέπλο της αναπαράστασης, της αναπαραγωγής της καθημερινής κοινωνικής μας συμπεριφοράς. Αυτό δημιουργεί αισθητική. Είναι μια κόντρα με τον ρεαλισμό και τον νατουραλισμό, αλλά έχει όρους μέσα της. Βασικούς όρους. Εγώ αντιλαμβάνομαι τον περφόρμερ ως μαχητή πάνω στην σκηνή και όχι ως κάποιον που θα έρθει να μας εκθέσει τις δυνατότητές του και να μας πει ένα ωραίο τραγούδι.

Ποιο είναι το επόμενο βήμα της ομάδας και ποια κατεύθυνση έχετε αποφασίσει σε σχέση με ό,τι συμβαίνει γύρω σας;

Τα προηγούμενα χρόνια δουλέψαμε πάνω στο ζήτημα της απο-ανθρωποποίησης. Με το «Εμείς» κλείνει αυτός ο κύκλος. Η προβληματική πάνω στην οποία δουλεύουμε αυτή τη στιγμή είναι η μετάβαση από την απο-ανθρωποποίηση στην εξέγερση του σώματος, της φύσης και της κοινωνίας. Πρώτο κείμενο προς αυτή την κατεύθυνση είναι η «Αποστολή» του Χάινερ Μύλλερ.

Παρ' όλη τη δυσκολία της περιόδου, επιμένουμε να λειτουργούμε ως ομάδα, ως συλλογικότητα. Κάνουμε πάντα ανεξάρτητες παραγωγές, χωρίς καμιά εμπλοκή με μεγάλα ιδρύματα και φορείς. Προσωπικά,

τέτοιου τύπου ιδρύματα τα θεωρώ νέους Λεβιάθαν, που θέλουν να αφομοιώσουν και βέβαια, να ελέγξουν ότι κινείται στον χώρο της τέχνης.

Ως προς την τέχνη μας, στο κέντρο της δουλειάς μας βρίσκεται πάντα ο ηθοποιός, ο ζωντανός άνθρωπος και η εξέλιξη της τέχνης του ηθοποιού. Αρνούμαστε τα τεχνολογικά δεκανίκια και τα διάφορα εφέ εντυπωσιασμού του αστικού θεάτρου.